

CONGRESUL NAȚIONAL AL ISTORICILOR ROMÂNI, 25–28 AUGUST 2016, CLUJ-NAPOCA

Der Nationalkongress der rumänischen Historiker, 25.–28. August 2016, Cluj/Klausenburg

(Zusammenfassung)*

Seit 1981 hat ein Kongress der rumänischen Historiker nicht mehr stattgefunden, darum war die Initiative der Leitung der „Babeș-Bolyai“-Universität Klausenburg eine besonders wichtige für den rumänischen Kulturraum. Das hier präsentierte Ereignis wurde von der erwähnten Universität, von dem Nationalausschuss der Historiker in Rumänien und von dem Zentrum für Siebenbürgische Studien der Klausenburger Niederlassung der Rumänischen Akademie organisiert. An diesem Kongress nahmen 447 Historiker aus Rumänien und aus dem Ausland (Moldaurepublik, Ungarn, Serbien, Italien, Österreich, Deutschland, Frankreich, Israel und Kanada) teil. Der Kongress hatte 6 Plenarsitzungen, 47 Sitzungen und 19 Gesprächsrunden zu den verschiedensten Themen. Gleichzeitig fand auch eine Buchmesse statt, wo 15 von den wichtigsten rumänischen Verlagshäusern ihre neuesten Veröffentlichungen ausstellten. Im reichen, vielfältigen Programm des Kongresses wurden auch einige Buchvorstellungen vorgesehen.

Die Geschichte der Bukowina fand ihren Platz in der Thematik des Kongresses durch die Initiative einer Gruppe von Bukowiner Forschern und Universitätsprofessoren mit Beschäftigungen im Bereich der Geschichte der Bukowina: Dr. Mihai-Ștefan Ceașu, Dozentin Harieta Sobol, Dr. Arcadie M. Bodale, Dr. Constantin Ungureanu, Doktorandin Laura Mihaela Brie, Dr. Ștefan Purici, Dr. Marian Olaru.

Die Veranstaltung an sich war ein Treffpunkt mehrerer Orientierungen und Beschäftigungen – die archäologische Forschung, die Praxis des Geschichtsunterrichts, die Auswertung der Archivadokumente, die Notwendigkeit der Veröffentlichung wissenschaftlicher Ergebnisse und der Kenntniss der Geschichte des Kommunismus – und gab jedem Teilnehmer die Möglichkeit, einen sehr interessanten Dialog zu führen, der sich nächstes Jahres, gelegentlich des 100 jährigen Jubiläums der Grossvereinigung aller Rumänen, in Jassy wiederholen wird.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Nationalkongress, Geschichte, Bukowina, historische Forschung.

De ani buni, știința istorică din România a fost lăsată la voia unei piețe culturale în plină adaptare la exigențele economiei libere, în care ideile și cărțile de istorie sunt o marfă tot mai greu vandabilă. Au dispărut „indicațiile” organelor de partid, specialiștii de la Institutul de Istorie al C.C. al P.C.R., de la Muzeul de Istorie al

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

P.C.R. sau de la alte instituții de felul acesta, dar s-a făcut resimțită în mod acut nevoia „regeșionării istoriei”, a evenimentelor ocolate sau negate în anii comunismului sau de după evenimentele din anul 1989. În același timp, revistele având ca tematică studiile și articolele de istorie fie au dispărut, fie au apărut altele noi și câteva, precum „Magazin istoric”, „Studii și articole de istorie” – periodic al Societății de Științe Istorice din România, anuarele unor muzee județene, au reușit să supraviețuiască în mod miraculos. Noi institute sau centre de studii, unele academice și altele aflate în subordinea Guvernului sau a Ministerului Educației Naționale, care au ca principal obiect de studiu istoria, au apărut după anul 1989. Între acestea, amintim: Institutul de Istorie Orală de la Cluj-Napoca, Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, Institutul de Istorie a Religiei, Centrul de Studii Transilvane, Institutul „Bucovina”, Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, Institutul Revoluției Române din decembrie 1989, institutele de cercetări socio-umane din Craiova, Sibiu, Târgu-Mureș, Timișoara ș.a. Cu toate acestea, locul istoriei și al istoricilor a fost puternic ocolat de preocuparea pentru cotidian și știrile de „senzație” sau de cele de pe scena politică, mai ales internă. „Reforma” sau „reforme” învățământului au adus în piața educațională noi universități, care au în cuprinderea lor și facultăți de istorie. Ca urmare, mulți absolvenți de istorie sau cu dublă specializare (de genul istorie–geografie, istorie–filosofie, istorie – o limbă străină și muzeologie) au invadat piața muncii.

Pe piața cărții cu subiecte de istorie, titlurile sunt numeroase, deși tirajele au ajuns să fie simbolice (200–500 de exemplare), fapt care îngreunează un bun circuit științific al ideilor din domeniu. În același timp, istoricii abordează noi paliere ale științei istorice, necunoscute sau considerate ca fiind marginale înainte de anul 1989, precum istoria orală, istoria mentalităților, istoria cotidianului, istoria contrafactuală, influența factorilor de mediu asupra evenimentelor istorice etc. și caută să aducă sub tipar noi izvoare istorice, începând cu cele descoperite de arheologi și terminând cu cele din arhivele rusești, otomane, poloneze, maghiare, din cele ale Vaticanului sau din Republica Moldova.

Directivile europene privitoare la predarea istoriei se regăsesc în programele și manualele de istorie de la clasa a IV-a și până la cele de liceu, deși ultimele manuale de istorie tipărite și care se folosesc în școala românească sunt editate în anii 2004–2007, înainte de aderarea României la Uniunea Europeană.

După aderarea țării noastre la Uniunea Europeană, numărul tipăriturilor care poartă pe ele înscrisuri de genul „lucrare publicată în cadrul proiectului finanțat cu fonduri europene” este însemnat. Însă, în multe cazuri, acestea sunt retipăriri ale unor

studii sau articole mai vechi, unele și din perioada interbelică sau chiar mai de dinainte, care sunt făcute la repezeală, pentru a putea încasa fondurile europene. Între timp, au fost publicate numeroase volume de documente despre istoria comunismului și despre istoria secolului al XX-lea. Unii istoricii, descătușați de constrângerile ideologice, și-au reevaluat scrierile, argumentele și argumentările pentru unele evenimente din istoria modernă și contemporană. De asemenea, a fost publicat tratatul de istorie a României, apărut sub egida Academiei Române.

Odată cu creșterea exponențială a numărului editurilor, volumele de istorie publicate de către istorici români sau străini și traduceri de cărți fundamentale pentru istoriografia europeană și universală au făcut posibilă racordarea specialiștilor și a celor pasionați de istorie la fenomenul cultural general, de schimbare a paradigmei și comprehensiunii istoriei. Cu toate acestea, un congres al istoricilor români nu s-a mai desfășurat din anul 1981. De aceea, inițiativa conducerii Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca a fost una deosebită pentru contextul cultural românesc, bine primită de mulți dintre specialiștii de marcă din domeniu, dar și privită cu scepticism de cei care, prin dimensiunea staturii lor științifice, ar fi trebuit să fie prezenți la acest eveniment.

Evenimentul pe care îl prezentăm a fost organizat sub egida Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, a Comitetului Național al Istoricilor din România și a Centrului de Studii Transilvane al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române. Din Comitetul științific al congresului au făcut parte academicieni (acad. Victor Spinei – vicepreședinte al Academiei Române; acad. Dan Berindei – președintele Secției de Științe Istorice și Arheologie; acad. Ioan Aurel Pop – rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și director al Centrului de Studii Transilvane; acad. Marius Porumb – director al Institutului de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca; acad. Alexandru Zub – director onorific al Institutului „A.D. Xenopol” din Iași; acad. Nicolae Erdoiu – director al Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj Napoca), directorul general al Arhivelor Naționale ale României – dr. Ioan Drăgan, universitari și cercetători din Cluj-Napoca, Iași, București, Sibiu, Suceava, Craiova, Târgu-Mureș, Arad, Târgoviște, Rădăuți, Lugoj și din multe alte localități din țară, precum și din Chișinău. Astfel, la nivel formal, gradul de reprezentativitate a fost unul apreciabil.

La eveniment au fost înscriși 447 de istorici români atât din țară, cât și din Republica Moldova, Ungaria, Serbia, Italia, Austria, Germania, Franța, Israel și Canada. Congresul a fost structurat în șase sesiuni plenare, 47 de secțiuni și 19 mese rotunde, cu teme dintre cele mai diverse. În paralel, s-a desfășurat și un târg de carte, unde au expus 15 dintre cele mai importante edituri românești. În programul divers și bogat al congresului au fost cuprinse mai multe lansări de volume.

În plen au fost susținute 16 prelegeri, care se vor publica într-un volum dedicat acestui eveniment, între care amintim: acad. Ioan-Aurel Pop, *Despre respectul pentru meseria de istoric, astăzi*; acad. Victor Spinei, *Românii și mongolii în regiunea Dunării de jos*; prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti, *Timpurile moderne la români. Reflecții istoriografice*; prof. univ. dr. Gheorghe Iacob, *Modernizarea României capitaliste. Strategie sau acțiune conjuncturală?*; acad. Marius Porumb, *Artă și istorie. Patrimoniul cultural și istoria românilor*; prof. univ. dr. Bogdan Murgescu, *Historia magistra vitae? Istoricii profesioniști, pedagogia complexității și agenda publică ș.a.* Evenimentele care s-au desfășurat la Cluj-Napoca în perioada 25–28 august 2016, surprind prin diversitatea tematică a intervențiilor, fapt care dovedește nivelul la care au ajuns preocupările istoricilor în domeniul de cunoaștere în care se afirmă. O sumară trecere în revistă a temelor ne poate oferi informații relevante despre gradul ridicat al abordărilor științifice, diversitatea extraordinară a preocupărilor concretizate în titluri de comunicări și, în final, despre nivelul la care se află actualmente știința istorică din România. Dintre secțiunile cuprinse în programul congresului reținem: *Noi direcții în cercetarea, interpretarea și promovarea neoliticului și eneoliticului din România; Comunități istorice românești din vecinătatea României – istorie și perspective; Românii balcanici (aromânii și meglenoromânii) – parte a istoriei sud-est europene a românilor; Elitele moderne în cercetarea istorică românească (sec. XVIII – 1948); Metodologie și istoriografie; Tipare ale vieții de familie în spațiul românesc în epoca modernă – abordări cantitative; România interbelică. Realitate și percepție; Relații internaționale în Europa Centrală și de Est (sec. XVIII–XX); Armata română în primul an al Războiului de Întregire. Analiza Campaniei din anul 1916; Istoriografii și istorii ale universităților în România (secolele XIX–XXI). De la cercetare la reprezentare; Probleme actuale ale istoriografiei juridice românești. De la politizarea istoriei la noile metode de cercetare; Instituțiile principatului autonom al Transilvaniei. Surse. Metode. Perspective; Istoria orală în secolul XX: metodologie și direcții de cercetare; Aboliționism și emanciparea țăganilor în Principatele Române; Comedia, genul cinematografic cel mai eficient în propaganda comunistă românească; Surse vechi și noi: informații istorice și metodă de analiză. Perspective cronologice: Evul Mediu; Istoria regională, între istoria națională și universală. Bucovina; Comerțul exterior al Țărilor Române în secolele XVI–XIX. Actualitatea, sursele și perspectivele cercetării; Gândire magică și societate în România (secolele XVII–XX); Societate, politică și identitate în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale; Identități și alterități în spații imperiale (sec. XVIII–XX); Propagandă, mobilizare și implicarea populației în Primul Război Mondial; Anul 1918 în istoria românilor; Istorie bancară în România în perioada modernă și contemporană; Realizări și perspective în cercetarea izvoarelor orientale; Holocaustul între istorie, memorie și reprezentare. Direcții și abordări*

inovative; Iluminism medical în Țările Române sau iluminism în granițe cronologice firești; Presa și arhivele – depozitare de informație istorică pentru secolele XIX–XXI; Arheologie, istorie și informatică în cercetarea monumentelor ecleziastice medievale – ArhInMed; Edițiile critice, încotro? Necesități, norme și principii de editare; Istoria mobilității în spațiul românesc în secolele XIX–XXI; Reclama prin istorie – istoria prin reclamă. Noi perspective asupra istoriei României în secolul al XX-lea; „Supușii împăratului”. Popoarele din Monarhia Dunăreană între loialitate dinastică și identitate națională (secolele XVIII–XX); Evoluții regionale și locale în perioada comunistă (1945–1989); Abordări contemporane ale istoriei construcției europene; Orașele din România în anii regimului comunist; Implicații și consecințe demografice ale Marelui Război (1914–1919) ș.a.

Dorind să înscrie istoria Bucovinei în tematică generală a congresului, un grup de cercetători și universitari bucovineni sau cu preocupări în domeniul istoriei Bucovinei a răspuns chemării dr. Mihai-Ștefan Ceaușu, șef de secție la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași și a organizat o secțiune intitulată *Istoria regională, între istoria națională și universală. Bucovina*. În cadrul secțiunii, au susținut comunicări: dr. Mihai-Ștefan Ceaușu – *Istoria Bucovinei și problema surselor documentare*; lector univ. dr. Harieta Mareci Sobol (Universitatea „Ștefan cel Mare”) – *Interogații și imperative în cercetarea istoriei Bucovinei. Prolegomene la o istorie a culturii medicale în Bucovina austriacă*; dr. Arcadie M. Bodale (Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale ale României) – *Documente vieneze privitoare la organizarea bisericească a Bucovinei în secolul al XVIII-lea*; dr. Constantin Ungureanu (Institutul de Istorie al Academiei de Științe din Republica Moldova) – *Evoluții etno-demografice în teritoriul istoric al Bucovinei în secolele XIX–XX*; drd. Laura Mihaela Brie (Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai”) – *Învățămintul românesc în Bucovina înainte de Primul Război Mondial și în perioada interbelică*; dr. Ștefan Purici (Institutul „Bucovina” al Academiei Române) – *Trecutul Bucovinei în interpretarea istoriografiei ucrainene: între rigiditate și flexibilitate*; dr. Marian Olaru (Institutul „Bucovina” al Academiei Române) – *Perspective istoriografice asupra unei provincii reflectate în revista „Analele Bucovinei”*.

Îmbinând orientări și preocupări diverse, de la cercetarea arheologică, la practica pedagogică a predării-învățării istoriei, de la valorificarea documentului arhivistic și necesitatea publicării unor noi instrumente de lucru pentru cercetarea istorică, la mit istoric și nevoia unei mai bune cunoașteri a istoriei comunismului din România, toate acestea au determinat un foarte bun dialog al istoricilor români și străini, care se pare că va fi reluat în anul sărbătoriri a 100 de ani de la Marea Unire, la Iași.

Marian Olaru